

Pretulu prenumeratiunei
pentru partile Austriei si
Ungariei: pe 1. anu 4 fl.
pe 1/2 anu 2 fl. v. a.
pentru alte tieri 5 fl. la
anu.

S PERANTIA.

Banii de prenumeratiune
si corespundintiele sunt
de a se adresá *franco*
catra Redactiunea „Spe-
rantiei“, la Aradu, strat'a
Capelei, Nr. 26.

Fóia literaria-bisericéscá.

Organulu teologiloru romani din Aradu.

Foi'a acést'a sub redactiunea colegiale a membriloru societatii de leptura si sub auspiciile superioritatii scolastice
ese de doue ori la luna, anume la 1. si 15. a fiescearei lune.

Invitare de prenumeratiune

la
„S PERANTIA“

fóia literaria bisericéscá.

Pretulu de prenumeratiune e

Pentru Austro-Ungaria:

Pre unu anu 4 fl. val. aust.

Pre 1/2 anu 2 fl. val. aust.

Pentru strainetate:

Pre unu anu 5 fl. val. aust.

Pre 1/2 anu 2 fl. 50 cr. val. aust.

*Rogamu dar' pre toti domnii abonati si neabonati,
cari voiescu a avea fóia nóstra, se grabésca cu insi-
nuarea abonamentulu ca se ne scimu orientá in pri-
vinti'a tiparirii esemplarielor.*

Redactiunea.

ANU NOU FERICITU!

Éta cuvintele, cu cari adi se saluta lumea cre-
stina apartienetoria de ritulu orientalu, cu aceste
cuvinte salutamu si noi pre on. nostri lectori. Fi-voru
ele óre aspirarea unui viitoriu mai ferice, demnu de
poporulu romanu, séu numai nescé ilusiuni vane?...
este marele secretu alu viitoriulu, acelei carti inchise,
in carea dilele nóstre sunt insemnate cu roze si
lacrimi!

Anulu 1871 a trecutu, s'a sfersitu in oceanulu
celu nemarginitu alu tempului; nu e mai multu alu
nostru ci alu istoriei. Trecerea lui e de mare insem-
natate, atátu in viéti'a popóraloru câtu si a omului
singuraticu, càci ca o panorama fidela a eveniminte-
loru celoru mai próspete are asupra popóraloru si a
singuraticiloru moritori pe tóta intemplanca o influ-
intia instructiva pentru viitoriu; si ferice e omulu care

póte privi la acésta panorama fàra mustrare de con-
sciintia, dar' si mai ferice e acel'a, care póte dice cu
apostolulu: „*Lupta buna am luptatu, cursulu l'am
implinitu, credinti'a o-am paditu.*“

Pre noi mai pre susu de tóte ne intereséza bi-
seric'a nóstra romana ortodocsa din Ungari'a si Ar-
délú. Dupa activitatea ei din anulu espiratu, ea ni
infacisiaza icón'a primaverii, candu in natura sub in-
fluinti'a calduróseloru radie ale sórelui in mai mare
mesura se afla poterea vegetativa, si abia desamor-
titulu pamentu, curendu devine infrumsetiatu cu flori,
— asia in biseric'a nóstra abia desceptata din amor-
tirea in carea devenise sub recea tutoria a ierarchiei
de mai nainte, elemintele constitutive ale organismulu
ei incaldite de radiele „*sórelui celui intielegetoriu*“
desvólta o activitate fórté imbucuratóre.

In anulu 1871. se impliní unu patraru de se-
culu de candu Escelenti'a Sa parintele Archiepiscopu
si Metropolitu alu nostru a primitu cárm'a bisericiei
ardelene, a recascigatu libertatea pierduta, autonomi'a
si metropoli'a, organisandu-o in tóte partile ei con-
stitutive.

Anulu 1871. e de cea mai mare insemnatate
pentru noi, mai alesu, càci in acést'a si-a luatú in-
ceputulu despartirea ierarchica a romaniloru de càtra
serbi. O cauza destulu de insemnata ca acestu anu
se fia scrisu cu litere de auru in istori'a bisericiei
nóstre, si numele barbatiloru conducetori ai acestei
cauze se fia binecuventatu de posteritate. Dela des-
legarea acestei cauze depinde posibilitatea liberei
desvoltari intelectuale a fratiloru din comunele miste,
pentrucà: „*Unde crestinii sunt liberi, acolo este si du-
chulu Domnului*“ si avemu sperantia, cà „*nu va uitá
pre poporulu seu Domnulu atotutiitoriulu*“ „*Carui'a
lopat'a este in man'a lui si va curatí ar'i sa, si va
stringe graulu in git. iti'a sa*“ câtu mai curendu.

De important'a cauza a regularii parochielor pentru eparchi'a noastră aradana, numai atâta potemu atinge: că e incredintata unei comisiuni, carea va avea nainte de Sinodulu anului curinte se faca unu elaboratu, si deciderea causei acesteia, séu celu pucinu punerea in lucrare a organisarii, noi credemu că o vomu potea atribuí de meritu anului curinte 1872. Totu acésta credintia avemu si facia de infiintiarea unui organu de publicitate oficiosu. In statulu civilu alu Austro-Ungariei, noi romanii inca suntemu reprezentati prin mai multe organe publice; dar' in propriulu statulu alu bisericeii romane ortodoxe nu posedemu neci unulu afara de tener'a noastră „Sperantia“

Ierarchi'a noastră romana ortodoxa, ca corpu moralu facia de alte corpuri morale civile si bisericesci, fâra organu de publicitate asemena cu omulu mutu, pre care numai dupa semne lu-cunoscu ceialti omeni. Concedemu că vócea „Sperantii“ nu se pôte asemena cu a trimbitielor care au demolatu mureii Ierichonului, in sa folosulu si necesitatea ei in giurstarile de astadi nu se pôte trage la indoieła: dovéda noua ni este cerculariulu de mai diosu alu Présantitului Domnu Episcopu diecesanu. „Sperantia“ dar' éta că pasi in alu III-lea anu alu vietii sale. *Progresulu si consolidarea romanilor ortodoci* va fi devis'a ei si pentru viitoriu, precum si *concentrarea poterilor religiose-morale spre a paralisa nisiintiele contrarie principiilor bisericeii*. Acést'a cu atâta mai alesu se va potea realisa, că s'au angagiatu mai multi preoti si jurisprudenti bisericesci spre a conlucra la acésta fóia impreuna cu noi.

La lucrul dar' fratilor din cleru! Aveti terenu pentru activitate literaria bisericesca eflusa din principiile eterne ale crestinitatii, si nu din principiile politiceii nestatornice a omenilor, cari adese ori, ca nesce scamotori condusi de ambitiune facu lumea se créda că ei pórtă cunun'a martiriului cea impletita din spini, pana candu aceea e impletita din lauri crescuti pe ruinele reputatiunii altor omeni.

„Arbores sumus fratres in agro dominico constitutae, dice Fulgentius, Deus est autem noster agricola. Et si non possunt omnes arbores aequales fructus afferre, nulla tamen debet in agro dominico sterilis permanere.“

Nr. ^{327.}/_{1871.} Pres.

Cerculariu episcopescu cătra toti protopresviterii, si administratorii protopresviterali.

Fóia bisericesca-literaria „Sperantia“, carea apare in Aradu sub redactiunea colegiala a cleri-

ciloru institutulu teologicu si sub auspiciile superioritatii scolastice dela acestu institutu — suplinesce o lacuna mare in diurnalistic'a noastră, si nisiintiele redactiunii intru a satisfacé postulatelor publiculu nostru, a seceratu in decursulu timpulu apretierea barbatilor de litere si deplin'a Nóntra complacere.

Numit'a fóia va esi regulatu si in anulu viitoriu, si este facuta inrigirea, ca organulu acest'a pe la noi unicu in felulu seu, se fie cătu mai interesantu, impartesindu disertatiuni, artiele, notitie si diferite elaborate in resortulu bisericescu, scolasticu literariu si economicu.

Avendule aceste in vedere, Ne aflamu indemnati a recomandá Organelor nostre bisericesci si scolastice, si preste totu carturarilor nostri fói'a mai susamintita „Sperantia“ cu atâta mai vertosu: pentru că fói'a acést'a va fi deschisa si de aci inainte pentru publicatiunile oficiose, care voru fi de interesu comunu pentru publiculu nostru in trebile bisericesci si scolastice.

Cu de osebire esti poffitu Précinsti'a Ta a nisiu cu totu adinsulu ca fói'a acést'a se capete cătu mai mare latire in tractulu submanuatu: spre care scopu aci alaturamu. . cóle de prenumeratiune spre ale cerculá pe la preotimea submanuata asteptandu din tóte partile concursu insufletitu la spriginirea acesteii foi. Aradu 14. Decembre 1871.

Procopiu Ivacicoviciu, m. p.
Episcopul Aradului.

ENCHIRIDIONU

adeca

„Carte manuale de canóne“

ale unei sante sobornicesci si apostolicesci bisericeii cu comentare de Mitropolitulu **Andrieu Baronu de Siaguna** (Sibiú, tipografia archidiecesana, 1871).

Sub titulu acest'a a aparutu in limb'a romana o carte, ce contine o colectiune de canóne ale santei bisericeii gr. orientale ortodoxe; autoriulu acestui opu nou este pré cunoscutu publiculu din lumea literara prin mai multe opuri, ce le a datu la lumina. Ca se retacu de retiparirea, emendarea si edarea a multor carti bisericesci, si scolastice de o multime de brosiuri deslusitoare, critici agere si deslegarea corecta a unor intrebari canonice mai cu séma ce au taiatu si taia in viéti'a bisericesca-nationale romana, inainte de a me lasá la o critica literara a opulu din cestiune, aflu de oportunu a reveni mai de aprópe la cartea edata in anulu 1868. totu de Mitropolitulu Andreiu Bar. de Siaguna,

ce este intitulată *Compendiu de dreptulu canonuci* alu unei sante sobornicesci si apostolicesci biserici.

A face la locul acest'a amintire mai speciale despre acestu opu, mi se arata indigetatu prin impregiurarea aceea, căci dupa cum mi se pare, autorulu a compusu *Enchiridionulu* canóneloru dupa unu planu alu seu, adeca ca o intregire si completare necesarie a *Compendiului*, desi autorulu insusi nu dă nicăiri espresiune acestei conjecturi a mele.

Cugetu a fi la locul seu si va servi chiaru scopului de a se eruá cuviintiosu meritulu acestorou doue opuri — de altumintrelea in feliulu tractariloru de sine statatóre — déca se va espune macaru si mai pre scurtu, ce s'a prestatu in specialitatea acést'a in tempulu mai nou, de candu adeca obiectele taietóre in variele specialitati au inceputu a se tractá intr'unu modu sistematicu-scientificu, ce s'a prestatu dicu atátu in generalu la tóte natiunile tienetóre de biseric'a gr. orientale — asia dar in intréga biserica orientale, câtu si in specialu la biseric'a nóstra nationale romana.

Intr'o sentintia stà totu respunsulu, cu care se unescu toti, că adeca in tempulu mai nou studiulu dreptului canonicu alu bisericii orientale a fostu „*terra incognita*“. Dreptulu canonicu alu bisericii orientale dela caderea imperiului bysantinu a fostu neglesu cu totulu; O via pré multu roditóre cultivata prin unu Balsamonu, Zonora, Blastaru etc. a devenitu peregrinita prin moliele monstruose, dintele semilunei infiptu in statulu bysantinu a trasu dupa sine naturalminte desastru bisericii patriarchale din Constantinopole; biseric'a santei Sofii se preface intr'o moseia turcéscă; pe ruinele cuitului crestina se plantédia semilun'a: „*Cum este de pustiita cetatea cea odinióra atàta de infloritóre; Ea este ca o veduva; Marita intre popóra, regin'a tieriloru; Ea a devenitu o sclava, vaitanduse plange ea nopti. cu lacrami pre obradii ei; cãile càtra Sionu sunt in doliu, pentru cã nimenea nu vine la serbatóre.*“ (*Jeremia*). Multu asceptara crestinii din Bysantiu, se li vina unu Coresch, carui'a domnulu, ca unsului seu se i oblésca càile spre a eliberá pre prinsii crestini si a reedificá cetatea; Robi'a Sionului nou durelia inca.

Nu ne mirámu dar, că orientulu, carele a fostu léganulu culturii si alu sciintiei si care a datu occidentului sciinti'a si art'a, vine acuma se cersiasca inderatru aceeasi sciintia. Ca se me restringu prelanga obiectulu, ce ni jace mai deaprópe intrebú, cine

a mai scrutatu dela canonistii amintiti mai susu dreptulu canonicu alu bisericii orientale? Cine a mai sapatu si scormonitu in tempulu mai nou in antiquariatulu literaru alu bisericii orientale, spre a desgropá unu tesauru pretiosu ascunsu in elu? cine a incercatu a aduce la valóre dreptulu bisericii orientale astadi, candu in viéti'a practica bisericesca ne obvinu feliu de feliu de intrebari canonice?

Biseric'a gr. orientale a stagnatu in aplicarea si desvoltarea institutiuniloru ei, margaritariulu pretiosu a devenitu calcatu in pitióre, biseric'a patriarchale din Constantinopole, carea s'a privitu intr'unu tempu ca centrulu ortodocsismului, a remasu mai multi seculi incatenata si inabusita.

Dar se luamu in privire si tempulu, de candu biseric'a ortodoxa a incetatu de a se desvoltá pre o basa universale, decandu ea a inceputu a se reculege pre basa noua — nationala. Ce activitate au desvoltatu bisericile nationale in literatur'a bisericesca si in specia pre terenulu dreptului canonicu? Tempulu dela renascerea bisericii ortodoxe pre acést'a basa noua, a fostu preascurtu, decátu ea se póta aretá vre unu productu maturu de acestu feliu. Afara de acést'a unele biserici nationale n'au avutu cursu liberu spre desvoltare; altele, care au avutu póte, au priceputu reu chiamarea loru, au apucatu directiuni false si s'au servitu de pusetiunea loru mai favoritóre spre a subjugá pre altele dintre sororile bisericii nationale. Se luamu si factorii cei multi esteri, ce au influentiatu in detrimentulu desvoltarei ei.

Pre candu biseric'a nationala rusésca se paré a inlocuí pre Constantinopolea cea vechia prin o desvoltare avantagiósa pre terenulu bisericescu, éta de odata amesteculu statului in biserica: Petru celu Mare. Tiarulu Rusiei, se aiépta pre sine de domnu si in biserica, concentrandu póteera lumésca si bisericesca in manile sale; de acestea influentie esterne n'au fostu scutite nici celelalte biserici nationale, precum cea din regatulu nou grecescu din tempulu mai recentu etc. Mai adaoga langa tóte acestea si „*congregatio de propaganda fide*“ din Roma, amesteculu infernalulu alu iesuitiloru — dupa care ei s'au nevoitu a pescuí in turbure si a produce desbinari si confesiuni religiunare.

Tóte acestea si alte multe plagi, de cari a fostu lovita biseric'a ortodoxa resariténa, considerandule cineva nu-i vine se se mire atàta de aceea, că biseric'a resariténa nu póte aretá nescareva producte de insemnatare literaria pre terenulu bisericescu: ci i-vine

mai multu a se mirá cum de biseric'a ortodoxa nu s'a alteratu cu totulu din bazele primitive apostolice in tempulu acela candu n'au „statu toti pentru unulu ei unulu pentru toti!“ cã a remasu casta si intacta de tôte fortunele venite asupra ei; la ea s'au adeveritu totusi cuvintele Mantuitorului si fondatoriului ei scrise la Matheiu c. 16 v. 18. cãci nici portile iadului nu o au biruitu pre ea; ea a conservatu totusi in fiint'a ei principiile pure constitutionale, ce au fostu stabilite dela inceputu prin SS. Apostoli si canónele SS. Parinti.

Ca nisce diamante de multu pretiu au remasu acelea principie mai multi secolu ingropate in noroiulu si in smol'a tempului celui asupritoriu. Pretiulu loru absolutu a indemnatu pre literatii apusului de a mai scormóni dupa ele spre scóterea loru la lumina.

Dupa ce biseric'a apuséna a facutu unu procesu sfortiatu si nenaturalu in desvoltarea ei, dupa ce astufeliu si-a pierdutu terenulu celu solidu alu canónelor — a inceputu o parte a biseric'ei apusene a se tredí ca dintr'unu somnu si a observá abisulu celu aduncu, in care i aruncase vanitatea clerului catholicu, ce amenintiá a discreditá si prostituá insasi religiunea crestinésca. In ce a constatu idea fundamentala a reactiunei din biseric'a apuséna, cunoscuta sub form'a deosebiteloru reformatiuni, déca nu in re'ntorcere la puritatea crestinismului neconturbatu prin obscurantismulu tempului, precumu s'a pastratu elu in biseric'a resariténa. Este constatatu cã reformatorii, ce s'au ruptu de biseric'a apuséna numai intr'atát'a si-au ajunsu scopulu, de a veni intru ajutoriu omenimei, încãtu ei si-au chiarificatu si midilócele de a reduce adeca biseric'a la fundamentele clasice ale SS. Parinti; ér încãtu au pierdutu din vedere tient'a loru — ei de nou au orbecatu intr'alta directiune, si amu poté dice, cã o extrema a provocatu alta extrema.

Éta dar' unu indemnu si impulsu principalu, ce a facutu pre literatii din sinulu altora biseric'i*) se stérgea prafulu depre manuscriptele lui Balsamon, Zonora etc. precandu biseric'a resariténa erá aruncata in unu somnu letargicu. Autoriulu opuriloru din cestiune dà intr'unu modu decisu espresiune acestui adeveru prin urmatóarele: „*Vechimea si clasicitatea canónelor biseric'ei nóstre nununai n'au pierdutu nimic a pana astadi din insemnatarea loru intensiva si estensiva, ci inca s'a maritu valórea loru pentru-cã scimu din opurile scientifice cã literatii natiuniloru culte si civili-*

*) Vedi §. 360 alu Compendiului de Dreptulu canonicu in legatura cu not'a din prefaci'a Enchiridionului canónelor pag. VI. de Siagun'a.

sate, fãra deosebire de religiunea loru din intrég'a Europa le studiéza si traducu acelea in limbele loru, ca nisce producte clasice a le crestinatatiei primitive si cu lauda le infatioséza posteritatiei.“

De buna séma la multe din rezultatele scrutari-loru facute in ramulu dreptulu canonicu alu biseric'ei orientale din partea literatiloru din sinulu altoru biseric'i nu li se póte denegá meritulu literariu; si atari sunt numai acelea, cari au emanatu din cugete curate si din indemnuri puru scientifice. Afara de acestia insa câte mani nechiamate au intreprinsu oper'a acést'a! Multi din soldulu chatholicismului au fostu consci de unu scopu alu loru rezervatu in sciintia, si pre usioru disu, prin interpelari false; dar mai multu prin schimonosituri, interpelari de canóne apocrife si dechiararea de neautentice a altoru canóne au tientitu de a scóte rezultate si doctrine canonice cu totulu straine de biseric'a greco-orientale. Multi erau preocupati de dreptulu canonicu alu biseric'ei apusene, nestrabatandu cuviintiosu in principiile si in caracterulu dreptulu biseric'ei orientale, in urm'a unui studiu superficialu, au apucatu directiuni false; dela acestia nu sunt esemti nici cei de categori'a prima.

Si óre se se mire cineva de straini, cã au cadiutu in atare pecatu? Mai multu trebue se se mire, ba se si compatimésca, ca multi din sinulu biseric'ei nóstre, carú suntu chiamati a aperá bas'a cea liberale si bine facetóre a biseric'ei loru, au alunecatu la aplicarea practica a institutiuniloru sinodale pre o cale eronata. Si óre de unde a provenitu reulu acést'a? De acolo cã lumin'a a fostu ascunsa sub obrocu si a fostu mai usioru loru a luá in mana de a gata unu dreptu canonicu orientalu scrisu de unu strainu de biseric'a nóstra si au juratu in verb'a magistratului loru si in principiile false desvoltate de elu, pentrucã nu au cunoseutu pre ale sale cele adeverate. Imputarea acést'a devine si mai grava, déca atingemu si impregiurarea, cã biseric'a gr. or. dintr'o provintia invecinata primesce din manile straine dreptulu canonicu alu biseric'ei loru gr. or. *pre banii ei.*

Precandu astfeliu Biseric'a gr. or. succesive sitaia ramur'a de sub pitioarele ei, si erá amenintiata, in tempulu celu mai supremu aparú in a. 1868. cartea intitulata: „**Compendiu de dreptulu canonicu alu unei sante sobornicesci si apostolesci Biseric'i**“ de Mitropolitulu Romaniloru din Ungari'a si Ardélu Andreiu Bar. de Siagun'a. Cartea acést'a a facutu mare sensatiune intre barbatii literati nu numai la

natiunea si Biserica noastră, dar' si la alte natii*) si Bisericii straine, nu pentruca o carte de feliulu acest'a a fostu unu fenomenu cu totul nou in regiunile scientifice, ci mai multu a surprinsu ea cu cuprinsulu seu celu clasicu, in care autorulu ei a alesu din nasipulu celu nebagatu in sēma o cununa pretiosa de diamante. „Pētra, carea nu o a bagatu in sēma ziditorii, acēst'a s'a fucutu in capulu unghiului, dela Domnulu s'a facutu acēst'a si este minunata in ochii nostri.“

In adeveru pētra a devenitu minunata in ochii nostri, pentruca multi vinu prin ea la cunoscint'a esacta a dreptului Bisericii gr. or. si la aplicarea corecta si salutaria a aceluia, si ēra altii pre de alta parte sedusi si preocupati de invetiaturi supte din dreptulu canonicu alu Bisericeiloru straine, desi in genere au recunoscutu meritulu ce-lu are Compendiulu Dreptului canonicu de Mitr. Siagun'a, totusi s'au incercatu a combate unele pareri ale autorului macarcā ele nu sunt altceva, decātu eflusulu adeveratu alu canōneloru.

Ca se nū ne ducemu mai departe spre ilustrarea acestei asertiuni, se luāmu numai recensiuena opului din cestiune, ce s'a intreprinsu in „Convorbirile Literarie“ din partea D. N. Mandrea (vedi nri 23 si 24, 186%). Reflectandu numai in trēcatu la unele defecte pretinse din partea D. recensente, precum d. e. cā Autoriulu aru fi tractatu in Compendiulu seu nisce materii, ce aru fi potutu remanē cu totul afara, vomu reveni incātu-v'a mai pre largu asupra parerei diverginte a D. recensente, cā adeca aru fi o lacuna sentitōre, cā *Autoriulu nu recunosce legile poterei civile ca o sorginte si pentru dreptulu canonicu*“ (de-s autorele recurge in diferitele rinduri la dispusetiuni din acelea legi, astufeliu pp. 258, 267, 291 nru 6 si 296.)

In privint'a largitatiei sistemii, unu defectu pretinsu alu Compendiului din cestiune, pre carele d. recensente lu-motivēza prin parerea sa, „cā in ori care sistem' asia si in sistemulu dreptului canonicu numai acelea materii au a fi dezvoltate, care au importantia in sistemulu dreptului, cāci d. e. cultulu si viēt'a bisericeasca nu interesēza pre juristu;“ — privindu acēst'a numai form'a, se reflectēza numai urmatōrele: 1) cā alt'a se pretinde dela ori care sistemu si prin urmare si dela sistemulu dreptului canonicu ca adeca

*) „Compendiulu Dreptului canonicu“ s'a tradusu in limb'a rusēca la a. 1870. si s'au tiparitu in acelasi anu in jurnalulu bisericescu „Christianscoe cetenie“ — cetire christiana — pe carea o edā Academi'a duhovnicēca din Petropole.

se generalizeze materi'a precātu se pōte de tare, inse neci decumu asia de tare in cātu se remana unele parti afara 2) cā Compendiulu acest'a a avutu si unu scopu practicū mai specialu si adeca: se se dea in man'a clerului si poporului romanu greco-orientalu o carte folositōre, unde se-si afle indreptari in trebile bisericesci atātu juridice cātu si tienetōre de morala si cultu — fāra de a avē in vedere numai pre juristu. Acēst'a se vede apriatu din precuventarea Autorului la acestu opu, in care pre pagin'a XII. cetimu urmatōrele:

„Si acum iubite cleru si poporu! credu tare, cā cunoscendu Tu din acestu opu demnitatea, ce Biserica Ti-o dā, precum si bunatatile scōlei, prin care Biserica revarsa asupr'a Ta radiale strulucitōre de cultur'a si nobilitarea Ta, a Te face vrecnicu de impreuna lucratoriu alu lui Domnedieu, de aratur'a lui fructifera, de Zidirea lui frumōsa si de cas'a lui placuta, care tote Ti garantēza, fericirea vremelnica si vecinica si Te manuducu cātra perfectionarea intelectuala si morale in tōte afacerile Tale publice si private bisericesci si civili.“

ēr' intrebarea a dou'a sulevata din partea d. recensente, cā ar' fi o lacuna, cāci autorulu nu recunosce legile civili ca o sorginte si pentru dreptulu canonicu — fiindu ea meritorica si afundu taiatoria, mai cu sēma in consecintiele ei, pre care d. recensente le desvolta mai pre largu, denegandu Bisericii competint'a jurisdictionale in intinderea dorita de autoru ar' pretinde pentru sine unu studiu mai afundu si o espunere mai pre largu. Cu tōte acestea, incātu n'asi voi se fiu aici prea amplu in obiectulu acest'a, voiu reflectā cu cāteva pareri numai pre scurtu.

(Va urmā.)

Corespondintia.

Caransebesiu 10 Decembre 1871.

In nrulu 23. alu „Sperantiei“ sub rubirica: *corespondintia* se imputa membriloru comisiunei de despartire pentru comun'a micsta Vlaicovetiu, cā lucrandu densii 2 dile in faci'a locului au specificatu si pretinsu titulu diurne si viatice sum'a enorma de 117 fl. v. a. si cā numai reprezentantele Consistoriului din Caransebesiu a specificatu si pretinsu 47 fl. spese pe 2 dile. De unde, Dlu corespondinte, dupa ce face in privint'a spelorlu recerute pentru comisiunile delegatiunali o socotēla, ca si Iud'a cu ocasiunea ungerei pitiōreloru mantuitoriului cu miru, si dupace in puterea pré inaltei sale intieptiuni se sente chiamatu. a dā ōresi cari lectiuni si sfaturi si Consistoriului de Caransebesiu, cā de unde si cum se-si alēga

pe reprezentanții sei, deduce densulu, că factorii de astăzi ai bisericeii prefera pururea materialismulu causei, cautandu numai de câte pături este placint'a.

Pentruca onoratulu publicu cetitoriu se nu fia sedusu — ceeace pôte tocmă intentiuneza autorulu — in opiniunea si judecat'a s'a adeverata, ce are se-si o faca in obieptulu acestei corespundintie, cu permisiunea onoratei redactiuni, careia din nainte i esprimamu multumit'a si recunoscinti'a noastră pentru profesarea principiului „audiatur et altera pars.“ ne luamu voi'a a rectifică acea corespundintia cu privire la meritulu ei in urmatórele:

Reprezentantele Consistoriului de Caransebesiu, pre carele lu-impunna mai cu séma acea corespundintia, n'a specificatu sum'a de bani susamintita numai pe 2 dile, ci pe siése dile intregi, deórece densulu a debuitu se calatorésca dela Caransebesiu la Vlaicovetiu in ultimile dile ale lunei lui Noembrie a. c. pecandu ploá necotenitu si tóte drumurile erau nepracticabile si desfundate, cu post'a si drumulu feratu 2 dile si totu atáta i-a debuitu si spre întóreere acasa. éra 2 dile concede insusi Dlu corespundinte, că a lucratu comisiunea in faci'a locului. Deci dar acelu reprezentante consistorialu in poterea §. 12 alu regulamentulu pentru comisiunile delegationali dato Pesta ^{12/24} Sept. 1871 a fostu indreptatitu a specifică si pretinde diurnele sale pe 6 dile a 3 fl. pe di=18 fl., apoi spelele calatoriei cu post'a si calea ferata in colo si in cóci in sum'a totala de 28 fl. precumu aceste se pôte dovedi in totu minutulu cu respectivele tarife, care ambele sume la olalta facu 46 fl.

Esmisiunea acelu delegatu a urmatu din partea Consistoriului numai dupace in urma escusarei in ultimulu momentu cu morbositate a Dlu Simeonu Mangiuc'a, carele din apropierea comuneloru micste éra denumitu anume pentru comisiunea a VI., s'au recercatu in cale telegrafica mai multi barbati de ai nostri din Oravit'a, Lugosiu si Timisió'a a participa la acea comisiune din Vlaicovetiu, dar nici unulu din cei provocati n'au potutu séu nu a voitu a luá asupra loru acea misiune defatigatore. De voiesci probe. Dle corespundinte! consulta archiv'a consistoriala din Caransebesiu. In estrem'a necesitate se resolví la insarcinarea presidiala, acelu reprezentante, desi éra bolnavu, a întreprinde in gur'a iérnei chiaru cu pericolulu vietiei acea calatorie mai alesu, fiindu că Vlaicovetiulu éra prim'a comuna, ce avea de a se despartí dupa invoial'a cea noua din Carlovetiu si se dorea tare, ca pentru încoragiarea celorlalte comune mestecate se potemu încorporá comun'a romana de acelu cu ierarchi'a ei natiunala, ceeace cu ajutorulu lui Ddieu s'a si implinitu. Sub alte impregiurari fii asecuratu Dle corespundinte! in starea sanatatii, in care a plecatu de acasa reprezentantele consistorialu, nici chiaru pentru tóte frumoésele accidentii, ce i le puni in prospectu, nu ar fi cutezatu

se întreprinda calatori'a aceea periculósa pe unu timpu cu totulu nefaustu.

Inse in privinti'a speseloru si causei denumirei reprezentantelu consistorialu s'aru potea autorulu corespundintiei desvinovatí încátv'a dicendu, că elu n'a cunoscutu bine starea lucrulu. Dar deducerile, ce le face densulu in corespundintia, că dupa proportiunea speseloru pretinse de către acelu reprezentante pentru comisiunea din Vlaicovetiu, fiindu peste totu vre-o suta de comune mestecate, pentru acoperirea speseloru comisionale s'aru recere 10.000 fl. si că avendu reprezentantele Consistoriului de Caransebesiu a cooperá la vr'o 20 comune mestecate numai spelele lu; aru face 1000 fl. si că Consistoriului din Caransebesiu trebue se tiena contu de aceste spese enorme si spre încungiurarea loru se aléga de reprezentanti barbati, cari locuescu in apropierea comuneloru mestecate, aceste deduceri ale lui facu, ca vointi'a tendinti'a si caracterulu autorulu corespundintiei se se arate de nou in tóta uratiunea loru morala, facu ca densulu se ésa la lumina ca unu renegatu nerusinatú către totu ce este adeveru, acestea lu dau de golu, că si elu este discipululu si membrulu acelei elicee, care s'a aruncatu asupr'a pradéi loru, care risipece si pradéza in drept'a si in stang'a si ce face clic'a pune vin'a pe altii, schimonosesece, mistifica totulu. Si pentruce face acea clic'a tóte acestea? pentruca se nu i se zarésca ghiarale ei cele crunte si ucigátóre, pentruca se o lase se se induleésca cu tihna de prad'a sa.

Spre ilustrarea afirmatiuneloru de mai susu nu va fi de prisosu a descoperi, că reprezentantele Consistoriului de Caransebesiu, carele este unulu dintre ghimpíi cei mai veninosi in ochii elicee si a satelitiloru ei, in anii 1866 si 1867 a asistatu cu septemanile întregi la mai multe esmisiuni de despartire in comunele micste, Biseri'a alba, care dejá de 2 ani este desfacuta de ierarchi'a serbéscá si încorporata cu Episcopí'a ei natiunala a Caransebesiului. — mai departe in satulu nou, Alibunaria, Naidasiu, Dolove, Mramoracu, Dobriti'a etc. asia încátu in aceste comunitati este pregatitu pe deplina terenulu impacatiunei viitóre. Susu nunitulu lacomu reprezentante consistorialu a întreprinsu tóte acestea fara ca se pretinda nici macaru unu cruceriu dela nimeni, a facutu îndepartate calatorii si s'a sustienutu numai din pueinulu seu propriu mai multe septemani. Nu este acést'a jertfa Domnule corespundinte? Apoi este unu lucru notoricu, că Consistoriulu din Caransebesiu a purtatú administratiunea afaceriloru diecesei in anulu 1870 si in parte 1871 prelanga totu aratatulu celu sumptuosu alu statutulu, fara de a impune cea mai mica greutatea poporulu si fara de a se atinge de micéle fonduri noue ale diecesei. Nu este acést'a pastrare? Cine sunt, te întrebu domnule corespundinte! inventatorii in mitropoli'a romana a multeloru si greleloru diurne, ce se dau chiaru si la asesorii consistoriali onorari, aflatori cu locuinti'a in locul, unde se tieniu sedintiele, cine

sunt inventatorii speselor de calatoria, inventatorii salariilor celor grase ale referintilor consistoriali? Nu cumva vei dice, că le-a inventat toate aceste consistoriulu Caransebesiului si delegatulu lui? Cine prefera dara materialismulu, cine umbla cautandu, de câte pături este placint'a? O domniloru celu din urma crestinu binesentitoriu ve cunosece, cine sunteti, nu ve mai faciariți, numai aruncati cu tierina in ochii publiculu. numai puneti vin'a pe nimenea, ci mai bine cunosceti-ve pecatulu si pocaiti-ve, căci se apropia fatal'a óra, candu vi se va rupe masc'a de pe h . . . . . vi facia.

Acestea am voitu a-le aduce de o camdata spre rectificarea imputarilor facute comisiunei din Vlaicovetiu la cunoscint'a publiculu, cu care autorulu corespondintiei desu amintite se vede, că este obiinuutu a speculá ca cu niste actiuni de bursa.*)

*Unu membru alu
comisiunei invinuite*

Nr. 1458. Pres.
1871.

INSTRUCTIUNE,
pentru manipularea oficaloru bisericesci si scolastice
in eparchi'a greco-orientala aradana.

I. Improtocolarea actelor.

§. 1. Cartea principala la toate oficale este protocolulu de esibite, in care din di in di se insémma obiectele intrate, precumu: ordinatiunile superioare; corespondintiele altoru oficie; reporturile subalternilor; suplicele particularilor, si preste totu ori-ce actu, care se tiene de sfer'a oficalulu.

§. 2. In protocolulu de esibite se insémma si acele obiecte, care fara a fi intrevenuu vre-unu actu nou din afara, trebuie sè se provéda din oficiu; precumu suntu: reporturile periodice; propunerile si dispusetiunile, care le face oficiulu conformu ordinatiunilor normale, séu le face din indemnulu seu propriu.

§. 3. La consistoriu protocolulu de esibite lu-pórtá secretariulu sub inspectiunea presidiulu; la oficale protopresviterale, protopresviterulu, cuprin-diendu in acéla toate singuraticele acte, ce se tienu de protopresviteru ca atare, de scaunulu, sinodulu si comitetulu protopresviteralu; — la inspectoratele cercuale de seoli, inspectorulu; ér la oficiulu parochialu grigea protocolulu de esibite o pórtá presiedintele sinodulu parochialu, séu altu individu, care cu du-eerea protocolulu va fi insarcinatu de către presie-dintele sinodulu, in contielegere cu comitetulu paro-chialu.

§. 4. La o comuna bisericesca, desí aru fi mai multe parochie cu parochi desclimiti, numai unu pro-tocolu de esibite are locu, in care sunt de a se in-

duce nunumai trebile tuturor parochieloru locale, ci si toate acele, care se tienu de scól'a séu de invetia-toriulu localu.

§. 5. Protocolulu de esibite se incepe cu 1-a Ianuariu, si se inchia cu 31. Decembre dupa stilulu vechiu, fiindu de a se folosí la consistoriu formulariulu de sub A. ér la toate cele-lalte oficie formulariulu de sub B.

§. 6. Pe fiesce-care actu, ce intra la protocolu, se insémma prin presiedinte séu prin substitutulu lui, in partea deasupr'a a dosulu impaturatu: datulu presentei; apoi cu ceva mai diosu numerulu proto-colulu de esibite; ér din diosu in partea estrema: clas'a, numerulu si anulu registraturei.

§. 7. La improtocolare premergandu rubric'a numerulu curinte si a datulu presentei, — ocure in protocolulu de esibite rubric'a: „*Urdirea actulu*“ in carea se insémma oficiulu séu persón'a, dela care a venitu actulu; si déca actulu e oficalu, in rubric'a acést'a se pune deodata datulu si numerulu acelu'a: ér la casulu atinsu in §. 2. rubric'a acést'a se depli-nesce numai cu o linea trasa crucisiu prin midiloculu ei.

§. 8. In rubric'a „*Meritulu*“ se insémma pe scurtu cuprinsulu actulu, anuminduse numai lucrulu princi-palu, fara a se espune in detaiu toate specialitatile.

§. 9. La rubric'a „*Numerulu legatoriu*“ trebuie cercatu: óre obiectulu, ce vine la protocolu, nucumva are legatura strensa cu altu numeru de mai nainte, si déca are: atunci in primulu despartimentu alu rubriciei acesteia se pune numerulu de mai nainte, eu care actulu are legatura; apoi rentornandu la foi'a, unde ocure numerulu legatoriu de mai nainte, acolo totu in acésta rubrica, dar in despartiamen-tulu alu doilea se scrie numerulu din urma, sub care obiectulu e indusu la protocolu.

§. 10. La improtocolarea actelor deocamdata se trece rubric'a penultima a „*decisulu*“, si se depli-nesce cea din urma adeca: „*clas'a si numerulu regi-straturei*“ unde vinu de observatu urmatóriele:

a) La consistoriu toate actele se impartu dupa competint'a forulu in cinci clase, anume:

In clas'a I-a vinu agendele presidiale.

In clas'a a II-a agendele consistoriulu plenariu.

In clas'a a III-a agendele senatulu stensu bi-sericeseu.

In clas'a a IV-a agendele senatulu sc.olasticu.

In clas'a a V-a agendele senatulu ep tropescu.

b) La oficale protopresviterale, la inspectoratele scolastice si la oficale parochiale pentru usioratatea manipularii actele nu se impartu deocamdata in clase diferite, ci toate forméza un'a sengura clasa.

§. 11. Toti acei numeri din protocolulu de esi-bite, cari cu privire la §. 9. au strensa legatura intre sine, capeta in rubric'a ultima aceeaasi clasa si ace-lasi numeru de registratura.

§. 12. Déca actulu intratu la protocolu nu are legatura cu altulu de mai nainte: acéla capeta in

*) Cu aceste, obiectulu, eredu este destulu de lamuritu. *Red.*

rubric'a ultima numeru nou de registratura; spre care scopu trebuie cautati inderetru toti numerii, pana candu se afla numerulu ultim; in carea procedura pentru usiorate numai acei numeri se ieu in vedere, cari se referescu la obiecte de totu noue, adeca la cari despartimentulu primu alu rubriciei „*Numerulu legatoriu*“ nu e deplinitu cu numeru.

§. 13. Déca séu numerii legatori, séu numerulu registraturei e din altu anu, si nu din anulu curinte alu protocolului de esibite: in asiá intemplanu sub numeru se pune anulu, de care se tiene numerulu; ér unde lipsesce anulu, se intielegere de sine, cà e celu curinte, adeca celu insemnatu in fruntea protocolului de esibite.

II. Pertractarea obiectelor.

§. 14. La consistoriu, la oficiile protopresviterale si la cele parohiale, actele intrate la protocolulu de esibite se impartiescu numai decátu asiá, dupa camu acele sunt de a se decide séu presidialu, séu in vre-o siedintia colegiala, adeca: in senatu, comitetu séu sinodu; apoi cele ce se tienu de siedintia, se ieu in pertractare la ocaziunea prossima; ér cele presidiale se elucra numai decátu. — Unde sunt referinti: actele menite pentru siedintia se estradau de locu referintelui concerninte, pentru a le elucrá pana la siedintia, facendu trebuintiós'a referata cu proiectulu de espeditiune. — La oficiile parohiale trebile, care se tienu de invetiatoriu localu, se estradau aceluia pentru a le provedé insusi.

§. 15. La desbaterea obiectelor in siedintia, secretariulu séu notariulu siedintiei duce unu protocolu dupa usulu de pana acumu, in care la fiescicare obiectu insémna decisulu cu motivele aceluia, si la singuraticele obiecte insémna afara de numerulu protocolului de esibite, inca si seri'a referatei, carea se incepe dela 1-a Ianuariu cu nrulu 1. si curge neintreruptu pana la espirarea anului.

§. 16. Pentru actele presidiale la tóte oficiile e de ajunsu a se portá in locu de protocolu de desbatere atinsu in §. 15 unu elenchu scurtu, in care se intre: numerulu protocolului de esibite; seri'a elenchului; anumirea obiectului pe scurtu, si datulu dispusetiunei presidiale. — Elenchulu acest'a la inspectoratele cercuali de scóle e de prisosu.

III. Espeditiunea.

§. 17. Dupace s'a decisu vre-unu obiectu séu pe cale presidiala, séu in siedintia. — se face numai decátu espeditiunea receruta; unde vine de observatu: cà conceptulu fiescicareia espeditiuni (sentintia, representatiune, ordinatiune, reportu, corespundintia) trebuie sè se pastreze la acte, insemnatu pe dosu cu datulu espeditiunei, cu numerulu protocolului de esibite, si in partea din diosu cu clas'a si numerulu registratiunei.

§. 18. Scrisorile, ce vinu in espeditiune, se tra-

mitu in loculu destinatiunei séu pe calea postalá, séu pe alta cale mai indemanata. — Pentru corespundintie consistoriului, care se dau la posta, se folosesce unu diurnalu postalu dupa formulariulu de sub C, ér pentru tóte altele se folosesce altu diurnalu mai completu dupa formulariulu de sub D. — Acestu formulariu din urma se folosesce la tóte celelalte oficie fara deschilnire: déca corespundintie se dau la posta, séu se tramitu pe alta cale.

§. 19. Déca in vre-o scrisóre se cuprinde bani séu al'e lucruri pretiós'e: cuprinsulu trebuie se se numésca de asupra copertei obsigilate; apoi astfelu de scrisori se dau in espeditiune séu pe langa recepise postalú, séu cu diurnalulu de sub D, dar la tóta intemplanu pe calea cea mai segura.

§. 20. Scrisorile date in espeditiune sub coperta, trebuie se fia insemnate deasupr'a cu numirea oficiului, dela care se dau, si provediute cu sigilu oficiosu. — Tóte corporatiunile din gremiulu protopresviteratului adreséza scrisorile sale: dela *oficiulu protopresviteralu*; ér corporatiunile din gremiulu parohiei, unde vinu si invetiatorii, le adreséza acele dela *oficiulu parohialu*, folosindu sigilele oficiós'e ale respectivelor oficie.

IV. Registratur'a.

§. 21. Actele decise, dupa ce s'a facutu espeditiunea, se dau la registratura, apoi se asiaza in archivu nu dupa numerulu protocolului de esibite, ci dupa numerulu registraturei, unde la consistorie se face sortire si dupa clasele actelor conformu §-lui 10; ér la protocolulu de esibite in rubric'a decisului se insémna modulu deciderii, adeca: Pr. = presidialu; Pl. = plenariu. Sin. = sinodalu, s. a.: apoi datulu decisului si in fine seri'a referatei, respective a elenchului, atinse in §§. 15. si 16. — Dupa tóte aceste actele sunt de a se pastrá bine sub respunderea officiantului concediutu cu grigea archivelui.

§. 22. Ca la casu de lipsa se se póta aflá cu usiorate ori-ce obiectu pertractatu la oficiu. — e de lipsa registrulu actelor in ronu alfabeticu, care registru se alatura la protocolulu de esibite dupa formulariulu de sub E, adeca se ié pentru fiesce-carea litera câte o cóla, si luanduse dearondulu numerii protocolului de esibite, obiectele de acolo se insémna in registru la liter'a, cu care se incepe numele loru principalu, séu déca la unu numeru sunt mai multe nume principale, inregistrarea se face la diferitele litere ale numelor principale. — Afara de consistoriu la tóte cele lalte oficie registru acest'a deocamdata se recomanda numai, fara a fi acelu obligativu.

Aradu. 15. Decembre. 1871.

Procopiu Ivacicoviciu, m. p.
Episcopulu Aradului.

Pentru redactiune: **Vincentiu Mangr'a.**